

Чиж Богдан Ігорович,
аспірант Університету сучасних знань
e-mail: chibosan83@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

У даній науковій статті розкрито перспективи державно-приватного партнерства в сфері професійно-технічної освіти та наведено авторське визначення поняття «державно-приватного партнерства в сфері професійно-технічної освіти».

Автором стверджується, що об'єктом державно-приватного партнерства є суспільні відносини, що виникають в публічно-правовій сфері, тобто головною ознакою є наявність публічного інтересу відповідно до умов договору. Це може бути як управління об'єктами державної і комунальної власності, так і сфері освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального обслуговування тощо; 2. Сторони державно-приватного партнерства, з огляду на їх права та обов'язки відповідно до умов договору, можуть вносити пропозиції до законодавчих актів, яким визначено основоположні засади та принципи реалізації предмету договору державно-приватного партнерства; 3. Державно-приватне партнерство є ширшим ніж управління об'єктами державної та комунальної власності та може полягати в замовленні в державних та комунальних закладах професійно-технічної освіти щодо підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації фахівців відповідних професій та професійних якостей; 4. З огляду на предмет договору про державно-приватне партнерство його термін може бути як короткостроковим (5 років), так і довгостроковим (до 50 років); 5. Договір про фінансування може передбачати інвестування в об'єкти управління державної власності, так і в сферу надання публічних послуг; 6. Вирішення спорів із суб'єктами владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства є публічно-правовим спором та віднесено до юрисдикції адміністративних судів.

Визначено, що державно-приватне партнерство в сфері професійної освіти – це договірна форма взаємодії між закладами професійно-технічної освіти та приватним сектором з метою диверсифікації джерел фінансування освіти, впровадження інновацій у систему управління закладом та здійсненні навчального процесу, покращення якості освітніх послуг та матеріально-технічної бази, підвищення якісних показників здобувачів професійної освіти тощо.

Ключові слова: професійна освіта, дуальна професійна освіта, фахівець, публічна адміністрація, децентралізована модель управління професійною освітою.

Chyzh B. PERSPECTIVES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION

This scientific article reveals the prospects of public-private partnership in the field of vocational education and gives the author's definition of the concept of "public-private partnership in the field of vocational education".

The author claims that the object of public-private partnership is social relations arising in the public-legal sphere, that is, the main feature is the presence of public interest in accordance with the terms of the contract. This can be both the management of state and communal property, as well as the sphere of education, health care, housing and communal services, etc.; 2. The parties to the public-private partnership, taking into account their rights and obligations in accordance with the terms of the contract, may make proposals to legislative acts, which define the fundamental principles and principles of implementation of the subject of the public-private partnership contract; 3. Public-private partnership is broader than the management of state and communal property objects and may consist of ordering vocational and technical education in state and communal institutions for training, retraining and upgrading the qualifications of specialists in relevant professions and professional qualities; 4. Considering the subject of the contract on public-private partnership, its term can be both short-term (5 years) and long-term (up to 50 years); 5. The financing agreement may provide for investment in state-owned management facilities, as well as in the field of public services; 6. The resolution of disputes with subjects of authority regarding the analysis of the effectiveness of the public-private partnership is a public-law dispute and is assigned to the jurisdiction of administrative courts.

It was determined that public-private partnership in the field of professional education is a contractual form of interaction between vocational and technical education institutions and the private sector with the aim of diversifying the sources of education financing, introducing innovations into the management system of the institution and the implementation of the educational process, improving the quality of educational services and material of the technical base, increasing the quality indicators of vocational education recipients, etc.

Key words: professional education, dual professional education, specialist, public administration, decentralized model of management of professional education.

Постановка проблеми. Стратегічні завдання розвитку професійної освіти України декомпонуються на інституційний рівень, набуваючи специфічного смислового навантаження з урахуванням процесу децентралізації та з проєкцією на регіональні особливості підсистем професійної освіти, ринку праці та вимог роботодавців. Особливого значення набуває необхідність розроблення та реалізації таких освітніх програм підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, які б з високою точністю та необхідною гнучкістю відображували поточні та перспективні вимоги регіональних ринків праці щодо кваліфікацій та професійної компетентності працівників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання управління розвитком професійно-технічної освіти та перспективи її розвитку були предметом дослідження Л.М.Грень, В.А.Григор'єва,

О.І. Данилова, З.В.Доля, В.В. Супрун, В. О. Радкевича, В.О. Бородієнко, С.Г. Кравця та ін.

Мета статті – встановити сутність поняття «державно-приватне партнерство у сфері професійно-технічної освіти» та визначити основні перспективні напрями його розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Залучення проектів державно-приватного партнерства створює додаткові можливості для розвитку сфери професійної освіти, дає можливість інтеграційного розвитку та використання сучасних технологій при виконанні практичної складової під час підготовки фахівців, підвищення престижності та мотивації професійного навчання тощо.

У Законі України «Про державно-приватне партнерство» визначено, що державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою України, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом [1].

До ознак державно-приватного партнерства належать: 1) створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт та технічне переоснащення) об'єкта державно-приватного партнерства та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом; 2) довготривалість відносин (від 5 до 50 років); 3) передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; 4) внесення приватним партнером інвестицій в об'єкт державно-приватного партнерства [1].

Таким чином, згідно законодавчого визначення поняття «державно-приватне партнерство» об'єктами державно-приватного є суспільні відносини, що виникають в публічно-правовій сфері щодо управління об'єктами державної та комунальної форми власності.

Втім, на нашу думку, реалізація проектів державно-приватного партнерства виходить за межі лише управління об'єктами державної власності. Так, наприклад, Концепцією реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року визначено, що розвиток державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти передбачає участь усіх заінтересованих сторін, у тому числі роботодавців, у формуванні державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти на всіх рівнях; розробленні професійних стандартів, стандартів освіти і освітніх програм; формуванні Національної системи кваліфікацій та вдосконаленні Національної рамки кваліфікацій; впровадженні і поширенні дуальної форми здобуття освіти; створенні сучасного освітнього середовища, зокрема у центрах професійної досконалості; проведенні системного моніторингу працевлаштування випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти; формуванні державного і регіонального замовлення на підготовку кадрів на основі прогнозування потреб ринку праці у професійних кваліфікаціях; оцінюванні результатів навчання випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти; визнання неформальної та інформальної освіти, повних і часткових професійних кваліфікацій; - популяризацію професійної (професійно-технічної) освіти серед дітей, молоді, дорослих, планування професійного розвитку та кар'єри.

Водночас, Концепцією Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки визначено, що однією з головних проблем співпраці державно-приватного партнерства, з однієї сторони та органів публічної адміністрації і професійно-технічних навчальних закладів, з іншої сторони є низька активність бізнесу та закладів професійної (професійно-технічної) освіти в процесі реалізації програм і проектів державно-приватного партнерства. Нерозвиненість механізмів державно-приватного партнерства та соціального діалогу у сфері професійної (професійно-технічної) освіти призводить до недостатньої зацікавленості приватних партнерів в управлінні розвитком професійної (професійно-технічної) освіти та модернізації інфраструктури закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

В юридичній науці до питання залучення допоміжних інституцій в якості проектів державно-приватного партнерства в сфері професійної освіти звертали увагу В. А. Кручек, О. І. Дацій, Р. А. Колишко, О. В. Бородієнко, С. В. Кравець, Л. О. Базиль, Л. М. Єршова та ін. Науковці одностайно відстоюють точку зору щодо позитивності залучення інституту державно-приватного партнерства та пропонують заключати дані проекти в різних напрямках: професійне навчання, міжнародна практика, залучення практиків до навчання, база практики, матеріально-технічне забезпечення, методичне забезпечення, інноваційна діяльність тощо.

О. В. Бородієнко визначає публічно-приватне партнерство в професійній освіті як механізм для узгодження дій та поділу відповідальності між державними та приватними заінтересованими сторонами (стейкхолдерами) професійної освіти, що застосовується для формулювання, розроблення, фінансування, управління та підтримки проектів, що знаходяться у сфері спільних інтересів. Такі проекти можуть набувати форми заходів з розроблення стратегій або програм для їх впровадження, та можуть містити цілу низку напрямів, таких як дослідження, інновації, наступність професійної та вищої освіти, розвиток

підприємницьких навичок, розвиток бізнесу тощо.

О.С. Москвічова державне-приватне партнерство у сфері професійно-технічної та вищої освіти визначає як систему взаємовигідних довгострокових відносин між державою і бізнесом з метою ефективного розподілу ролей між партнерами у сфері професійно-технічної та вищої освіти для прискорення реформування та підвищення конкурентоспроможності вищої школи [2, с.293].

В той же час, О.С. Москвічова відзначає, що одними з найбільш поширених механізмів державно-приватного партнерства в забезпеченні освітньої сфери стали: 1) формування навчального середовища (інфраструктури), зокрема, придбання ІТ-технологій, запровадження стипендіальних програм тощо; 2) запровадження нових технологій у навчанні, комунікаційні сфері, особливо в тих регіонах, де є нестача ресурсів; 3) допомога у розробці навчальних програм підготовки фахівців, які б відповідали сучасним вимогам і потребам народного господарства. Зазначається, що ця сфера діяльності є традиційно слабкою для державних органів, тож потребує участі бізнесу; 4) забезпечення доступу до освіти тих верств населення, які за своїм соціальним статусом, географічним положенням або економічним становищем не в змозі її отримувати [2, с.294-295].

Отже, підсумовуючи вищевикладене можемо констатувати наступне:

1. Об'єктом державно-приватного партнерства є суспільні відносини, що виникають в публічно-правовій сфері, тобто головною ознакою є наявність публічного інтересу відповідно до умов договору. Це може бути як управління об'єктами державної і комунальної власності, так і сфері освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального обслуговування тощо;

2. Сторони державно-приватного партнерства, з огляду на їх права та обов'язки відповідно до умов договору, можуть вносити пропозиції до законодавчих актів, яким визначено основоположні засади та принципи реалізації предмету договору державно-приватного партнерства;

3. Державно-приватне партнерство є ширшим ніж управління об'єктами державної та комунальної власності та може полягати в замовленні в державних та комунальних закладах професійно-технічної освіти щодо підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації фахівців відповідних професій та професійних якостей;

4. З огляду на предмет договору про державно-приватне партнерство його термін може бути як короткостроковим (5 років), так і довгостроковим (до 50 років);

5. Договір про фінансування може передбачати інвестування в об'єкти управління державної власності, так і в сферу надання публічних послуг;

6. Вирішення спорів із суб'єктами владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства є публічно-правовим спором та віднесено до юрисдикції адміністративних судів. Так, Кодексом адміністративного судочинства визначено, що для звернення до адміністративного суду з позовами у спрах за участю суб'єктів владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства та позовами у спрах, що виникають у зв'язку з проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу, встановлюється тримісячний строк з дня, коли особа дізналася або мала дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів [4].

Необхідність подальшого впровадження та збільшення чисельності проектів державно-приватного партнерства на засадах співфінансування і спільного управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти передбачено і на законодавчому рівні.

Так, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері професійної освіти (Міністерство освіти та науки України) об'єднує зусилля з підприємствами та організаціями у напрямку системного, конструктивного та взаємовигідного співробітництва для забезпечення високої якості професійної підготовки кадрів, залучення додаткових ресурсів для розвитку професійної освіти та її орієнтації на сучасні технічні й технологічні умови.

Сторони державно-приватного партнерства розвивають співробітництво з наступних основних напрямів: 1) підготовка пропозицій щодо реформування системи професійної освіти та створення професійних та освітніх стандартів; 2) надання консультативної допомоги з питань, що мають спільний інтерес; 3) участь у спільних заходах: конкурсах, виставках, конференціях, круглих столах тощо; 4) розробка механізмів забезпечення випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів робочими місцями на підприємствах; 5) розробка пропозицій щодо сумісного надання випускникам професійних кваліфікацій роботодавцями і навчальними закладами; 6) закріплення великих організацій за професійно-технічними і вищими навчальними закладами для надання шефської допомоги; 7) забезпечення практичної підготовки учнів професійно-технічних, студентів вищих навчальних закладів та стажування викладачів професійно-теоретичної підготовки, майстрів виробничого навчання на базових підприємствах; 8) запровадження виплати підприємствами та організаціями галузевих, іменних стипендій кращим учням, студентам професійно-технічних і вищих навчальних закладів; 9) надання підприємствами та організаціями допомоги в утриманні та розвитку матеріально-технічної бази професійно-технічних і вищих навчальних закладів; 10) запровадження підприємствами та організаціями матеріального і морального стимулювання викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання професійно-технічних і вищих навчальних закладів; 11) взаємне поширення інформації з питань, що стосуються розвитку професійної

освіти і підготовки кадрів для будівництва, рекламування та популяризація в засобах масової інформації, своїх web-ресурсах [5].

Так, починаючи з жовтня 2018 року в рамках державно-приватного партнерства між Міністерством освіти і науки України та приватними партнерами було підписано 18 меморандумів: Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Товариством з обмеженою відповідальністю «ВІАТЕК»; Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Українською асоціацією виробників феросплавів та іншої електрометалургійної продукції "УкрФА"; Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Міжнародною фундацією виборчих систем; Меморандум про співпрацю між МОН, ТОВ "Захід-Схід Консалтинг" і ГО "Міжнародний клуб ділових людей"; Меморандум про впровадження пілотного проекту між МОН, Одеською ОДА та ГО "Інститут професійних кваліфікацій"; Меморандум Про співробітництво між МОН і ТОВ "Фомальгаут-Полімін"; Меморандум Про співробітництво між МОН і ТОВ "ЗІП"; Меморандум Про співробітництво між МОН і Будівельною палатою; Меморандум Про співробітництво між МОН і ТОВ "КНАУФ ГІПС Київ"; Меморандум Про співробітництво між МОН і ТОВ "Снежжа-Україна"; Меморандум Про співробітництво між МОН та громадською спілкою "Національне партнерство в легкій промисловості"; Меморандум Про співробітництво між МОН та ПАТ "Українська залізниця"; Меморандум Про співпрацю між МОН та Федерацією роботодавців України; Меморандум Про співробітництво між МОН та Швейцарською Конфедерацією, представленою Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва та ТОВ "Геберіт Трейдінг"; Меморандум Про співробітництво між МОН та Швейцарською Конфедерацією, представленою Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва та ТОВ "Геберіт Трейдінг" (зі змінами); Меморандум Про співробітництво між МОН та ТОВ "Клопотенко"; Меморандум Про співпрацю між МОН та ПП "Академія професійної освіти спеціалістів індустрії краси "Партнер Плюс"; Меморандум Про співпрацю між МОН та "S&A Group" [5].

Висновки. Таким чином, значення державно-приватного партнерства в межах публічного адміністрування професійної освіти в Україні, на нашу думку, полягає в наступному: 1) зменшується економічне та матеріально-технічне навантаження на професійно-технічні заклади; 2) внесення нормативних пропозицій щодо сфери професійно-технічної освіти; 3) участь в розробленні державного стандарту професійної освіти, кваліфікаційних характеристик, методичних матеріалів; 4) надання баз практики, впровадження в освітній процес інноваційної техніки та європейських підходів до навчання; 5) допомога в розвитку інклюзивного середовища та подальше працевлаштування осіб з обмеженими можливостями; 6) імплементація міжнародних практик в професійному навчанні, залучення висококваліфікованих спеціалістів; 7) модернізація бази професійно-технічного навчання за рахунок залучення приватного сектору; 8) оновлення методично-програмного забезпечення закладів професійно-технічного навчання.

Отже, державно-приватне партнерство в сфері професійної освіти – це договірна форма взаємодії між закладами професійно-технічної освіти та приватним сектором з метою диверсифікації джерел фінансування освіти, впровадження інновацій у систему управління закладом та здійсненні навчального процесу, покращення якості освітніх послуг та матеріально-технічної бази, підвищення якісних показників здобувачів професійної освіти тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. Відомості Верховної Ради України, 2010. № 40. Ст.524.
2. Москвічова О.С. Державно-приватне партнерство у сфері професійно-технічної та вищої освіти. *Економіка і організація управління*. 2016. №2. С.291-299. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/4822>
3. Радкевич, В. О., Бородієнко, В. О., & Кравець, С. Г. Професійна (професійнотехнічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу): науково-аналітичні матеріали. Київ: ТОВ «ТРОПЕА».
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України, 2005. № 35-36, № 37. Ст.446.
5. Державно-приватне партнерство. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesiino-tehnichna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/derzhavno-privatne-partnerstvo>

REFERENCES:

1. Pro derzhavno-privatne partnerstvo (2010, July 1). [On public-private partnership]. *Zakon Ukrainy* № 2404-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, № 40. 524. [in Ukrainian].
2. Moskvichova, O.S. (2016). *Derzhavno-privatne partnerstvo u sferi profesiino-tehnichnoi ta vyshchoi osvity*. [Public-private partnership in the field of professional and technical and higher education]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. №2. 291-299. Retrieved from: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/4822> [in Ukrainian].
3. Radkevych, V. O., & Borodiienko, V. O., & Kravets, S. H. (2021). *Profesiina (profesiino-tehnichna) osvita Ukrainy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv (porivnialnyi analiz iz krainamy Yevropeiskoho Soiuzu)*: [Vocational (vocational and technical) education of Ukraine in the context of European integration processes

(comparative analysis with the countries of the European Union)]. Naukovo-analitychni materialy. Kyiv: TOV «TROPEA». [in Ukrainian].

4. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy. (2005, July 6). [Administrative Judicial Code of Ukraine]. Zakon Ukrainy № 2747-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, № 35-36, № 37. 446. [in Ukrainian].

5. Derzhavno-pryvatne partnerstvo. [Public-private partnership] Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/derzhavno-pryvatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/derzhavno-pryvatne-partnerstvo> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 8.05.2021

УДК: 342.72

Палій Валерій Валерійович,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

e-mail: valerii.palii90@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1881-2504>

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена висвітленню зарубіжного досвіду застосування правоохоронними органами адміністративно-правових обмежень прав і свобод людини при забезпеченні публічної безпеки.

Проаналізовано, досвід провідних країн світу, таких як, США, Велика Британія, Федеративна Республіка Німеччина.

Визначено, що передовий досвід інших країн під час запозичення в чинне та перспективне національне законодавство має бути не тільки адаптованим, але й враховувати національні особливості, проходити обговорення в наукових колах та на громадських слуханнях.

Звернена особлива увага на чітку регламентованість діяльності правоохоронних органів, всі підзаконні акти, що регулюють їх діяльність повинні під час прийняття проходити незалежну правову та громадську експертизу.

Ключові слова: публічна безпека, права людини, обмеження, принцип законності, принцип доцільності.

Paliy V. FOREIGN EXPERIENCE OF APPLICATION BY LAW ENFORCEMENT BODIES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL LIMITATIONS OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN ENSURING PUBLIC SECURITY

The article is devoted to the coverage of foreign experience in the application of administrative and legal restrictions on human rights and freedoms by law enforcement agencies while ensuring public safety.

The experience of the world's leading countries, such as the USA, Great Britain, and the Federal Republic of Germany, has been analyzed.

It was determined that the best experience of other countries when borrowing into current and promising national legislation should not only be adapted, but also take into account national characteristics, be discussed in scientific circles and at public hearings.

Particular attention is paid to the clear regulation of the activities of law enforcement agencies, all by-laws regulating their activities must undergo an independent legal and public examination when adopted.

Keywords: public safety, human rights, restrictions, the principle of legality, the principle of expediency.

Постановка проблеми. Україна є порівняно молодою державою, яка й на сьогодні ще проходить процес свого становлення та розвитку, ствердження суверенітету та своєї незалежності. Основна мета українського багатонаціонального народу у справі державотворення – повноправно стати в один перелік з провідними країнами світу, отримати членство в європейському співтоваристві, бути визнаною де-факто правовою, демократичною державою. У цьому контексті важливою складовою зазначених прагнень є вдосконалення чинного законодавства, виконання всіх завдань, які були поставлені перед Верховною Радою України та урядом отриманням нашою країною статусу держави-кандидата на членство в Європейському Союзі.

Як відомо, найвищою соціальною цінністю для будь-якої демократичної, правової держави є людина, що проявляється у забезпеченні та гарантуванні всіх її основоположних прав та обов'язків. Саме це є головним завданням у діяльності всіх без виключення державних інституцій та є базовою нормою у вищезгаданому пакеті. Тому аналіз чинного законодавства країн-членів Європейського Союзу а також провідних країн світу з метою запозичення передового досвіду у тій чи іншій сфері є критично важливим для вдосконалення вітчизняного законодавства та потребує не тільки обов'язкового наукового аналізу та експертної оцінки, а й суспільного обговорення

Випуск 10. Спецвипуск. 2021